

Fredrik E. Lange Nielsen

Med «Ormen Stutte»
dit peppern'n gror

Flyt Forlag

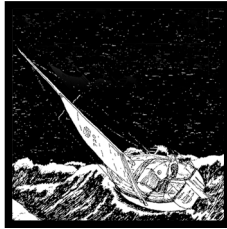
Forord

Jeg har alltid hatt stor beundring for disse målbevisste asketene som sliter seg gjennom flere år med jobbing og ekstraarbeid for å kunne skaffe materialer til sitt livs store drøm, jordomseileren. Hun står gjerne nede ved vannet som et nakent skrog og skriker på enda flere arbeidstimer fra den overarbeidete eventyrer in spe. Når skuta omsider er klar, kastes det loss for flere år.

De fleste av oss alminnelige drømmere er ikke slik. Vi har mange tommeltotter og lett for å lengte hjem etter en stund. Å seile med varme passatvinder og flyvefisk om baugen til kokospalmenes land regner vi som et privilegium for noen få målbevisste som ikke lar seg stoppe av kjæresten, familie eller karriere.

Denne boken er ment å tenne gnisten i lunkne drømmere. Den handler om hva som kan komme ut av å slå av litt på kravene og dele utgiftene. Vi var 12 personer i alt som vekselvis seilte en 22 fots båt fra Portugal til Vestindia og så tilbake til Norge i løpet av halve 1979. Vi tilbrakte halve tiden under seil, så boken er kommet til å dreie seg om livet på havet fremfor noe. Det var dette livet som var rikest på harmoni, utfordringer og nærhet til naturen. Der ute på havet fant vi kilden til noe verdifullt for oss moderne bymennesker. Det er mitt ønske å bringe noe av dette videre til leseren.

Fredrik E. Lange-Nielsen, april 1980.

Stormnatten

Skippern gned kinnet ned i puten og laget makelige smattelyder for å overbevise seg selv om at han egentlig koste seg og holdt på å sovne. Det var vanskelig. På den andre siden av et 13 mm tykt glassfiberskrog klukket og bruste Atlanterhavet forbi øret. Det var stupmørkt omkring ham, og vesle «Ormen Stutte» krenget mer enn en slumrende skipper satte pris på. Plutselig ble kroppen fjærlett mot madrassen, og det kilte i magen. Øyeblikket etter brakte en bølge mot baugen så skipperen ble slengt ned mot skottet. Noe hardt traff mellomgulvet. Engstelsen snek seg på. Tålte hun det støtet også?

Stuerten stønnet inne fra salongen. — Jeg bestilte et rolig værelse med utsikt til sjøen, jamret han. Det var en av de stundene da stuerten følte seg lurert. De beskrivelsene han som landkrabbe hadde fått av seilerlivets gleder, stemte ikke med det klirrende, humpende helvete som han fra tid til annen fant seg fanget i. Det var helst bastskjørt og palmestrender vi hadde hatt i tankene, da vi hang over skoleatlasen til skipperen vinteren 1978 og målte distansen fra Portugal til Vestindia.

Selv om det ikke var mulig å få det direkte komfortabelt ombord under de rådende forhold, mente stueren det var rimelig at vi anmodet vår farts-kåte styrmann om å ta litt rev i seilene. Vi skulle nå bo i denne gyngestolen noen døgn, så han kunne godt ta det litt roligere for hyggens skyld. Det hvilte på kapteinen å formidle frivaktas beslutning. Skippern samlet krefter til å stå opp og slo pannebrasken i medisinskapet med et rykk. I dansende småbåter finnes det gjenstander og hjørner overalt. Bevegelser må planlegges grundig, så skippern begynte annet forsøk med å tenne lyset.

De tre kurvene med guttas personlige effekter hang som de skulle på babord skott. Matnettet oppunder dekket husket og rykket i messingkrokene. Et kraftig klask mot skutesida sendte to brød ned på skipperns sovepose og slengte et lass med vann over dekket. Det dryppet fra luka som han hadde tettet for noen dager siden.

Skippern fikk tak i dørkarmen og trakk seg møysommelig opp av køya som hellet nærmere tredve grader. Han stavret bredbeint gjennom salongen fra det ene støttepunktet til det neste. Alt som kunne svinge gjorde det. Det hørtes som det var krig i pantryet. Hånden fant lysbryteren. Ror-mannens drivende våte ansikt skinte blekt fra cockpiten. Håret klistret seg til hodet, og knyttensnorene til oljehyrehetta sto rett ut. Styrmann stirret uavbrutt inn i vind og mørke. På havet kan selv studenter føle seg mandige uten å bli hjemsokt av dårlig samvittighet og skarpsindig sjølkritikk. Skippern stakk hodet ut. Lufta var stinn av vær og bevegelse. Det kunne høres som en skøyeraktig

tekniker fra radioteateret hadde gått berserk i lyd-arkivene. Wirene banket mot aluminiumsmasten. Vibrasjonene fra fokka brummet som en flymotor. Storseilet blafret kraftig når en vindrosse tvang rormannen til å gi ut på skjøtet. Det hylte i riggen, suste og bruste omkring oss. «Ormen» jaget blindt gjennom mørket og trakk en rotete morildstripe etter seg.

Det var et sterkt øyeblikk. Skippern forsto godt at styrmann ville seile hardt og voldsomt, uten hette og med drivvått hår. Men frivakta skulle på om tre timer og trengte hvile. Dessuten var det ingen vits i å friste skjebnen mer enn vi alt hadde gjort ved å legge ut på Atlanteren i en 22 fots seilbåt. Skippern hoiet til sfinksen oppe i lo at frivakta var havnet i akutt komfort-krise, men fikk bare et langtrukket «hææ?» tilbake. — Jeg sier det er på tide å sette stormfokka ropte skippern. — Hun tåler da vel dette? Svarte styrmann skuffet. Det er nok så, men stuerten og jeg gjør det ikke — .

Det var rimelig at styrmann mislikte beslutningen, for det var rorvaktas jobb å mase med seilskifting. Det betydde slit, blåmerker og skrammer som det gikk betennelse i. Dessuten gjør bare tanken på å flytte seg vondt for en rorgjenger som har klamret seg fast et par timer i samme stilling.

Skippern fant frem oljehyren og vesten. Utstyret var vondt å få på i den grove sjøen. Styrmann overlot roret til skippern og smekket karabinkrokene i sikkerhetssele fast til manntauet før han krøket seg forover mot fordekket. Skippern tente lanternene og falt av litt for å gi styrmann lys og bedre arbeidsforhold. Idet fokka var nede røsket et stormkast

gjennom riggen og skuffet «Ormen» opp fem knop på de fem kvadratmetrene vi hadde beholdt av storseilet. En bølge traff baugen. Vannet ble kastet opp og farget grønt i lanternelyset før kulingen fikk tak og rev det med seg over i den røde sektoren og ut i mørket. Sjøene hadde ikke rukket å vokse seg store, men vinden arbeidet med saken. Den røsket vannet av toppene og drev skumstriper foran seg som lange frynser fra bølgekam til bølgekam.

Vi pakket fokka ned i cockpitbenken sammen med stormfokka og skalket. Fem kvadratmeter storseil var nok. Et nytt stormkast feiet inn over oss og trakk «Ormen» opp i seks knop idet stuerten dukket frem i døråpningen med hetta snurpet rundt ansiktet. — Dette kan være fa'li, det, mente stuerten. Han snuste bekymret ut i luften og trodde det regnet.

Det ble en vill og trolsk natt. Alle holdt seg i beredskap, og vi tok to timers vakter. Løsøret ble stuet ekstra godt, og stuerten delte ut sjøsykepilller og pakket en bærepose med «kriseproviant». Hele tiden raste «Ormen» gjennom natten med styrmann ved roret. Alle luker var skalket. Inne satt stuerten og skippern klare for det verste, så som ror eller maste-havari. — En salto skulle vi også komme vel i fra, beroliget skippern uten at stuerten ble roligere av det. Parafinlampen svingte vilt. Utenfor tordnet havet.

Litt over to løste skippern og stuerten av styrmann. Vinden var dreiet nordlig så «Ormen» skummet mot sydvest uten at det sprutet så mye lenger. Bølgene var blitt større og krappere, men ikke verre enn at hun løftet seg pent oppå. Noen bølgerytter brøt truende, men det var alltid like foran eller bak.

Vi frydet oss hver gang de bommet. Manøvreringen ble en lek med elementene til adspredelse for skippern, mens mannskapet motvillig gikk i gang med å repetere bruken av livbåtradioen fra Skanti. Verken forholdene eller formen egnet seg til utforskning av bruksanvisninger og detaljrik apparatur, men siden kunne det bli for sent.

Ute lysnet det matt, så rorvakta kunne skjelne grensen mellom himmel og hav. Over den lille seilbåten raste svarte skyer mot syd. På nordhimmelen tittet stjerner frem gjennom revner i skydekket som etter hvert løste seg helt opp. Månen kastet en blek lyskjegle gjennom et hull, og havet gliste gulhvitt tilbake. Snart lyste hver skumskavl i måneskinnet, og seilingen ble en spennende flukt mellom bølgene. Neptun pustet utrettelig på time etter time. Østhimmelen fikk etter hvert et kjølig grønnskjær. Det var kaldt og fuktig innenfor oljehyret til skippern som fortsatt satt ved roret. Hånden hans var stivnet rundt rorkulden. Likevel kjente han seg vel som etter en renselse. Følelser av ydmykhet og seier døyvet ubehaget som en rus. Det første dagslyset som sivet inn gjennom vinduene fant styrmann og sturten slumrende på hver sin køye. Den tredje køya var dekket av regntøy og vester.

Grønnskjæret på himmelen ble rødlig, og snart klatret en stor ildkule møysommelig over synsranden og la morgnrødt i et grimete rorgjengerfjes. Like etter flommet solskinnet over det opprørte havet.

En krapp sjø kom sydende inn på styrbord låring og skuffet oss foran seg i 8 knop. Den forsøkte å legge oss på tvers så den som kom etter kunne få seg en fulltreffer. Skippern gjennomskuet strategien og

prøvde å motarbeide bølgen med et kraftig drag i roret. Da skjedde det. Et smell som fra et pistolskudd blandet seg med brusset fra kjølvannet, og rorpresset letnet. Skippern visste med en gang hva som var hendt, og stavret frem til masten for å få ned storseilet. Etterpå åpnet han akterluka og berettet nytt: — Roret brakk! Styrmann svarte med sitt karakteristiske «hææ» i høyt stemmeleie. — Jepp, roret knakk tvert av —. Et skjegget bustehode fór frem i åpningen til forpiggen, og et vantro blick lynte imot skippern. Stuertens oppspilte øyne krevde all spøk satt til side. Det måtte ikke fleipes med slikt.

Det var bare ingen fleip. Halve roret var vekk, og «Ormen» duppet opp og ned midt i ragnarokk. Skippern var sliten, og styrmann oppfattet det hele som skjebnens pausesignal. Like etter satt han og skippern i solskinet og lot havet herje, mens de nøt en velfortjent røyk. All bekymring var blåst bort. Det verste var allerede skjedd, og vinden drev oss dit vi skulle likevel, mot Madeira 150 nautiske mil mot sydvest.

Grenseløse impulser

Da jeg var liten, lå jeg ofte våken om kveldene og grublet over uendeligheten i tid og rom. Tanken på at det alltid måtte være noe utenfor det ytterste, og at det ytterste derfor ikke var det ytterste allikevel, skremte og tiltrakk på samme tid. Det trygge i tilværelsen var truet, og grunnlaget for angst og bevegelse i sinnet var kanskje lagt. Siden har jeg forstått at grensene, slike som skillet mellom barn og

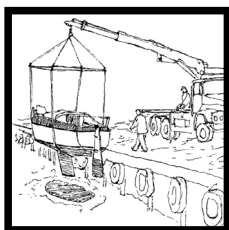
voksen, godt og vondt, er skapt og opprettholdt av oss alle for å skape orden og trygghet i virkelighetens kaos. Noen ganger blir det for mye orden og trygghet slik at livet blir kjedelig og kanskje meningsløst. Da kjennes grensene som lenker, og jeg får lyst til å frigjøre meg fra overbeskyttelsen og oppsøke en mer spennende virkelighet. — En virkelighet der jeg kan sanse, oppleve og erkjenne fremfor bare å eksistere.

En kveld jeg følte at rutinen gikk meg på nervene, tok jeg frem det gamle atlaset som bestemor ga meg og planla flukten. Idéen levet seg inn i kroppsvev og tankegang som en besettelse. Jeg ville seile langt, langt bort. Ikke dra til sjøs eller reise på loffen, men krysse store havstrekninger i seilbåt. Ruste ut «Ormen Stutte» og sette kursen dit peppern gror.

Fastfrosset i Frognerkilen.

Forberedelser

Hvem vil være med

Vi er tre brødre hvis lykke og lidenskap er en Maxi 68 seilbåt som for lengst har fått personlig status som «Ormen Stutte». Navnet henspeler på damens noe butte og drektige linjer, men innebærer ikke snev av hån. Det er noe trygt og staut over henne som godt kan oppleves som vakkert. Dessuten bærer fasongen bud om grenseløs gjestfrihet. «Ormen» har alltid plass til en til.

Jeg kunne ikke legge beslag på båten hele sommersesongen 1979, så skulle det seiles, måtte det gjøres om vinteren. Dessuten måtte vi være flere. Jeg kjente rimeligvis ikke mange som kunne eller ville være med på et slikt prosjekt.

Ikke mange dagene etter kom min gamle venn og klassekamerat fra folkeskolen, Jens Halvorsrud, innom for å slå av en prat før han dro videre til Ås Landbrukshøyskole hvor han jobbet med viltforskning. Jens er en sånn «hei-på-deg-gamle-ørn-type» med kraftig håndtrykk og klask på ryggen. Han er eventyrer fullt ut og svermer for brunst, slit og utfordring, men har sansen for livets myke sider i behold.

Han begynte å kikke på atlasen som lå på bordet som åte. Jeg pratet tilkjempet nonchalant om korallrev, vrak og eksotiske fiskearter. Om spennende tropejungler og ville fjell. Om kokospalmer, bast-skjørt og kilometervis med sand mellom tærne. Det fenget, og jeg lot ham forstå at om han kunne holde ut et par tre dusin solnedganger i åpent hav, 28 varmegrader, billig sprit og et brukbart stereoanlegg, kunne han godt få bli med. — OK, Fredrik, dette høres ikke klokt ut. Hold av en plass a', ba Jens idet han pakket vinterfrakken rundt seg og gjorde seg klar for en times februar natt i sin gamle Renault 4.

En drøy uke senere besøkte jeg Gunnar. Sneen lavet ned over Trondhjems hustak utenfor det lille loftsvinduet hans. Midt i værelset under hengekøyen sto en rødglødende varmeovn og kjempet mot kaldgufset fra veggene som var overhengt med bilder og kullstifttegninger. Styrmannen fra tidligere seilturer satt i sofaen og røykte med gitaren over lårene og beina på bordet. Vi hadde seilt sammen siden vi som smågutter la i vei til Drøbak i 12 fots kombijolle. Ikke sjelden hadde praten gått om jordomseiling når vi lå og krysset i Oslofjorden.

— Du vet jeg er skeptiker av natur, sa han etter en stund, for det liker han gjerne å si. — Dessuten må jeg gjøre ferdig diplomoppgaven så jeg kan få avsluttet arkitektstudiet mitt først. Det kan bli knapt med tid — Gunnar pleier ikke la pliktene terrorisere seg når morsommere ting er på gang, så jeg sa, — hör nå her... —, og regnet med at han lyttet.

Da jeg reiste hjem til Oslo, hadde Gunnar fremdeles ikke tatt noen avgjørelse, men det la jeg ingen overdreven vekt på.